

Warszawa, dnia 1 lutego 2013 r.

RPO-717358-VII-720.8/12/MK

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
w Sobótce
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie Artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 29 listopada 2012 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Sobótce (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP): Małgorzata Molak, Karolina Goral (pedagodzy resocjalizacyjni), Magdalena Filipiak (psycholog, prawnik) i Marcin Kusy (prawnik), jak również reprezentująca Biuro Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu dr Natalia Kłaczyńska (prawnik).

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania przebywających w nim wychowanków, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka oraz jego podstawowych problemach, przedstawionych przez Piotra Kaczmarzyka – dyrektora placówki oraz Bożenę Ungurian – wicedyrektora,
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanek,
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka,
- analizie m. in. akt osobowych wychowanek, zeszytów łącznikowych, zeszytów dyżurów nocnych, rocznego planu pracy MOW z uwzględnieniem kalendarza imprez i uroczystości edukacyjno – wychowawczych, dokumentacji grup wychowawczych, w tym Indywidualnych Programów Edukacyjno – Terapeutycznych, dzienników zajęć wychowawczych, szkolnego programu profilaktyki MOW, programu wychowawczego oraz zestawienie wypadków nadzwyczajnych

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano: regulamin pobytu wychowanki, regulamin organizacji wycieczek szkolnych, sprawozdanie z przeprowadzenia audytu zewnętrznego w dniach 16-22 października 2012 r. i 30-31 października 2012 r. przez Starostwo Powiatowe we Wrocławiu, procedury postępowania obowiązujące w MOW, rozkład dnia, program rozwoju placówki na lata 2009 – 2014.

2. Informacje ogólne

Wizytowany przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Ośrodek jest funkcjonującą całodobowo placówką resocjalizacyjną, przeznaczoną dla dziewcząt niedostosowanych społecznie. Organem prowadzącym MOW jest Starostwo Powiatowe we Wrocławiu, zaś nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Dolnośląski Kurator Oświaty we Wrocławiu.

Pojemność Ośrodka wynosi 63 miejsca. W dniu wizytacji w placówce mieszkało 51 wychowanek.

W skład Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego wchodzi: Szkoła Podstawowa Specjalna, Gimnazjum Specjalne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna oraz internat.

3. Personel

Ośrodek zatrudnia 13 wychowawców, psychologa oraz pedagoga. Terapeuta współpracuje z Ośrodkiem w ramach projektu „Modernizacja kształcenia zawodowego”. Wszyscy pracownicy MOW posiadają przygotowanie pedagogiczne lub resocjalizacyjne. W latach 2011 – 2012 w placówce zrealizowano szkolenia dotyczące m.in. zmian przepisów prawnych dotyczących ośrodków wychowawczych, pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, zachowań trudnych w szkole, pracy z trudnym uczniem, asertywnego krytykowania i odmawiania. Nadto, pracownicy placówki indywidualnie podnoszą swoje kwalifikacje. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji pracownikom Ośrodka warto zapewnić także szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) (dalej: Reguły ONZ) stanowiąca, iż personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwiała się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, **a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.**

Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: wychowawcę i opiekuna nocnego.

Dodać należy, że zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora placówki, w latach 2011 - 2012 (do dnia wizytacji) nie było postępowań dyscyplinarnych czy karnych prowadzonych wobec pracowników MOW. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki

4. Warunki bytowe

Ośrodek mieści się w wolnostojącym budynku o pałacowej architekturze. Budynek zapewnia wszelkie warunki do codziennego funkcjonowania. Pomieszczenia, z których korzystają wychowanki są zadbane oraz udekorowane w sposób dostarczający pozytywnych wrażeń wzrokowych.

Do dyspozycji nieletnich przeznaczono świetlicę, tzw. kuchenkę oraz sypialnie wyposażone w sposób umożliwiający odpoczynek, naukę i przechowywanie osobistych rzeczy. Pokoje, z których korzystają nieletnie, mają odpowiednie oświetlenie, temperaturę oraz wentylację. W ocenie wizytujących pomieszczenia te są na tyle przestronne, aby podopieczne miały wystarczająco dużo przestrzeni do wykonywania codziennych czynności. Jednakże wymiany bądź naprawy wymagają szafki w sypialniach, ze względu na wyeksploatowanie.

Zastrzeżenia KMP wzbudził stan trzech sypialni znacznie odbiegający standardem od pozostałych pomieszczeń. Dyrektor placówki wyjaśnił, że są to jedyne pomieszczenia sypialne, w których nie został przeprowadzony remont. Jest to jednak jeden z priorytetów kierownictwa placówki.

Łazienka wyposażona jest w kabiny w-c oraz umywalki, zaś umywalnia w prysznic. Przedzielone są one ściankami oraz zamontowane są w nich zasłony, umożliwiające kąpiel w warunkach zapewniających intymność. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od dyrektora placówki, potwierdzonymi podczas rozmów z wychowankami, nieletnie mogą korzystać codziennie z prysznica.

W placówce znajduje się kuchnia i stołówka. W pomieszczeniach tych zachowana jest czystość i przestrzegane są zasady higieny. Nadto, między posiłkami przy kuchni wystawiona jest herbata, pieczywo, ser oraz wędliny.

Do domu przylega duży, ogrodzony teren, na którym znajduje się boisko, miejsce do grillowania i rozpalania ogniska.

Mimo dobrych warunków, w jakich przebywają nieletnie, należy podkreślić, iż placówka nie jest przystosowana do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Specyfika Ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona wychowanek dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie

placówki. W związku z tym Mechanizm zaleca dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Mechanizm zaznacza, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.), zwanego dalej: rozporządzeniem, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie, należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wychowanki, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne, bardzo dobrze oceniły warunki bytowe. Zastrzeżenia zgłaszały jedynie dziewczyny zamieszkujące niewyremontowane pokoje. Wskazać również należy, że nieletnie twierdziły, iż w przypadku posiadania przez nie środków finansowych, pokrywają one koszty zakupu podstawowych środków higienicznych (papieru toaletowego, mydła). KMP, nie weryfikując otrzymanych w tym zakresie informacji przypomina, że sytuacja finansowa dziecka nie powinna mieć wpływu na zagwarantowanie mu właściwych warunków bytowych, szczególnie tych, które umożliwiają codzienne utrzymanie higieny osobistej. Zgodnie z § 30 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Poniżającemu traktowaniu albo Karaniu [CPT/Inf (99) 12] *Komitet pragnie dodać, że w niektórych ośrodkach zauważył tendencję zaniedbywania osobistych potrzeb higienicznych kobiet, włącznie z nastoletnimi dziewczętami. Dla tej grupy osób pozbawionych wolności stały dostęp do zaplecza sanitarnego, jak również dostarczanie środków higienicznych, takich jak podpaski, jest szczególnie istotny. Niespełnianie tak podstawowych potrzeb może stanowić samo w sobie poniżające traktowanie.* Zdaniem KMP nieletni umieszczani w MOW powinni obowiązkowo otrzymywać środki służące do utrzymania higieny osobistej.

5. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowanki podkreślały, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Wszystkie dziewczyny potrafiły wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Ponadto, nieletnie żywią przekonanie, że ich sytuacja i zachowanie podczas pobytu w Ośrodku może się zmienić lub już zmieniła się na lepsze. Atmosfera panująca między wychowankami również wydaje się być pozytywna.

Jedyna uwaga jaka pojawiła się podczas rozmów indywidualnych, to wchodzenie wychowawców (mężczyzn) do sypialni dziewcząt bez wcześniejszego pukania, w godzinach porannych, kiedy wychowanki ubierają się. Mechanizm zwraca uwagę, iż poszanowanie prawa do intymności oznacza szacunek dla indywidualnego poczucia wstydu, które w tym przypadku może być naruszane.

Wątpliwość przedstawicieli KMP wzbudził zapis znajdujący się w Regulaminie pobytu wychowanki, w którym pośród zakazanych zachowań wymieniono: *nie wchodzenia w związki partnerskie między wychowankami* (§29). Niewątpliwie kwestia zachowań lesbijskich wśród wychowanek stanowi poważny problem dla kadry placówki. Jednakże, orientacja seksualna i zawieranie sympatii nie powinny być postrzegane jako zachowania zakazane, a tym samym za takie, za które nieletnie są karane. Ponadto, ocena co do tego, jaką tożsamość seksualną prezentuje wychowanka winna należeć tylko i wyłącznie do niej samej i powinna być uszanowana przez kadre. Podkreślić również należy, że wskazany zapis Regulaminu może prowadzić do dyskryminujących praktyk wobec dziewcząt wykazujących zachowania świadczące o homoseksualnej orientacji seksualnej

MOW posiada procedury określające zasady postępowania pracowników Ośrodka w sytuacjach kryzysowych m.in. takich jak: spożywanie alkoholu lub innych środków odurzających przez wychowanków, występowanie zachowań agresywnych wśród wychowanek, ucieczki wychowanki, prób samobójczych, które opracowane są w sposób czytelny i prawidłowy. Ośrodek nie ma jednakże opracowanych procedur w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji istnienie przejrzystych zasad stosowania wobec

wychowanków środków przymusu bezpośredniego jest jedną z gwarancji ochrony przed złym traktowaniem nieletnich.

Zgodnie w wyjaśnieniach dyrektora placówki, pracownicy nie dokonują kontroli osobistej wychowanek. W razie konieczności jej przeprowadzenia, każdorazowo wzywana jest Policja.

Zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora, w stosunku do nieletnich w analizowanym okresie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

W 2012 r. w placówce miały miejsca następujące wypadki nadzwyczajne: niepowroty – 22, ucieczki – 6, samouszkodzenia – 3 (pocięcie się, zażycie środków odurzających, podduszanie się).

6. Dyscyplinowanie

Katalog kar i nagród obowiązujących w Ośrodku zawarty został w Statucie oraz Regulaminie pobytu wychowanki. Oba katalogi kar różnią się między sobą, w związku z czym wymagają ujednoczenia.

Przedstawiciele KMP nie mają zastrzeżeń do rodzajów kar, jakie przewiduje Statut Ośrodka. Wątpliwości zaś wzbudza katalog kar ujęty w §35 Regulaminu.

Należy podkreślić, iż zgodnie z Regułą 68 ONZ przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:

- 4.(a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- 5.(b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- 6.(c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- 7.(d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań .

Tymczasem, w Regulaminie pobytu wychowanki zawarto m.in. środek dyscyplinarny takie jak: *zawieszenie na czas określony prawa do udziału we wszystkich lub określonych imprezach kulturalnych na terenie ośrodka lub poza nim*, lecz nie został określony czas jego trwania. Ponadto, wymieniono karę w postaci „*zmiany ośrodka*”. W § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania,

przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z 2011 r. nr 296 poz. 1755) wskazano, że przeniesienie nieletniego do innego ośrodka może nastąpić w szczególnie uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego, na podstawie oceny zasadności dalszego pobytu nieletniego w ośrodku dokonywanej przez zespół, którego zadaniem jest planowanie i koordynowanie udzielania w ośrodku pomocy psychologiczno-pedagogicznej. KMP stoi na stanowisku, iż stosowanie instytucji przeniesienia jako środka dyscyplinarnego jest niewłaściwe. Zgodnie z Zaleceniem 97 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (Zalecenie CM/Rec(2008)11) (dalej: Zalecenia Komitetu) *młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu środków dyscyplinarnych.

Wychowance może również zostać wymierzona kara w postaci „*wstrzymania na określony czas korespondencji do kolegów i koleżanek*”. Mechanizm neguje wymienioną karę, ponieważ kontakty ze światem zewnętrznym stanowią prawo nieletnich, które można ograniczyć jedynie w przypadkach określonych w art. 66 § 4 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178) (dalej: upn).

Podczas prowadzonych rozmów z wychowankami Krajowy Mechanizm Prewencji odnotował informacje, które mogą świadczyć o tym, że w placówce stosowane są inne pozaregulaminowe kary, takie jak: odpowiedzialność zbiorowa i zakaz rozmów telefonicznych. Przedstawiciele Mechanizmu stoją na stanowisku, że nie należy karać nieletnich za czyny, których nie popełnili, gdyż budzi to poczucie niesprawiedliwości, a często i wrogości wobec wychowawcy. Co więcej, odpowiedzialność zbiorowa stoi w sprzeczności z Regułami ONZ, które mówią: *Sankcje zbiorowe mają być zakazane (Reguła 67). Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 70)*. W kwestii zakazu rozmów telefonicznych, jak wspomniano wyżej, jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów

nieletniego z osobami **spoza placówki**, określone w art. 66 § 4 upn, dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. W tym wypadku dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie o powodach decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora.

Zgodnie z wyjaśnieniami dyrekcji, za używanie wulgaryzmów wychowanka otrzymuje „kropkę”, której może uniknąć poprzez zrobienie przysiadów. Jednakże informacja ta nie została potwierdzona w rozmowach indywidualnych. Dziewczyny twierdziły, że przysiady nie wykluczają otrzymania kropki. Jeśli praktyka ta znajduje potwierdzenie, należy uznać, że wychowankom wyznaczana jest kara w postaci ćwiczeń fizycznych, co jest niewłaściwym oddziaływaniem. Zdaniem przedstawicieli Mechanizmu, tego typu kary mogą zaowocować u nieletnich wypaczeniem właściwego obrazu ćwiczeń służących wzmocnieniu kondycji fizycznej.

7. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki nieletnich zawarte są w Statucie Ośrodka oraz Regulaminie pobytu wychowanki w MOW. Krajowy Mechanizm Prewencji zwraca uwagę na konieczność poszerzenia katalogu praw wychowanek o wskazane w § 17 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631) prawo do zajęć sportowych, turystycznych, rekreacyjnych, w tym w zajęć organizowanych na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza, iż w świetle Zalecenia 81 Komitetu *wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda*. Podobnie Reguła 47 ONZ stanowi, że *każdy nieletni powinien mieć prawo do*

odpowiedniej ilości czasu na codzienne, swobodne ćwiczenia na wolnym powietrzu, jeśli pozwala na to pogoda, w porze zwykle przeznaczonych na gry sportowe i wychowanie fizyczne. Na zajęcia powinno się przeznaczyć odpowiednią przestrzeń, boiska i wyposażenia.

Na tablicy korytarza umieszczono informację o prawach nieletnich oraz o Konwencji o Prawach Dziecka. Podkreślić należy, że zredagowana jest ona w sposób ciekawy i zrozumiały dla nieletnich. Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca jednakże wywieszenie również adresów instytucji, do których wychowanki mogą zwracać się w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane (sądu rodzinnego, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich).

Zgodnie z *Procedurą przyjęcia nowej wychowanki do placówki*, po przybyciu nieletniego do MOW dyrektor Ośrodka przeprowadza z nią rozmowę, podczas której zapoznaje wychowankę z jej prawami, obowiązkami, zasadami pobytu w MOW. Praktykę tę potwierdziły wychowanki podczas rozmów indywidualnych. Wykazały się one również wiedzą z zakresu swoich praw i obowiązków w placówce, co Mechanizm ocenia bardzo pozytywnie.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym prawo nieletnich do kontaktu ze światem zewnętrznym jest realizowane prawidłowo. Wychowanki mogą kontaktować się telefonicznie z rodzicami każdego dnia. Nie ma wyznaczonych dni na odwiedziny - rodzice dziewcząt mogą odwiedzić ich w Ośrodku każdego dnia, po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym terminu. Restrykcje stosowane są natomiast przy odwiedzinach znajomych. Mogą oni odwiedzać wychowanki w pierwszą i третią niedzielę miesiąca.

Kadra placówki stara się współpracować z rodzicami w celu omówienia sytuacji podopiecznej oraz stale nawiązywać kontakt z rodzicami, którzy nie odwiedzają czy nie dzwonią do swoich córek.

Ponadto, Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenia fakt, iż dyrektor placówki często udziela wychowankom przepustki oraz wnioskuje do sądu o urlopowanie nieletnich na okres świąteczny czy wakacyjny.

Wychowanki w trakcie rozmów z przedstawicielami Mechanizmu nie zgłaszały uwag w zakresie omawianego prawa, oprócz tych przedstawionych w pkt. 7.

Jednakże zastrzeżenia przedstawicieli KMP budzi praktyka gromadzenia nedoręczanych dziewczynom listów przez zastępcę dyrektora. Zgodnie z wyjaśnieniami dyrekcji, wychowankom nie doręcza się wyłącznie listów nadawanych z jednostek penitencjarnych, w sytuacji gdy nie są to listy otrzymywane od rodziców. O każdej takiej sytuacji dziewczyny są informowane. Tymczasem zgodnie z art. 66§3 upn. w przypadku nie doręczenia korespondencji o fakcie tym powiadamia się również sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, zaś zatrzymaną korespondencję załącza się do akt osobowych nieletniego. **W związku z powyższym Mechanizm wzywa do stosowania obowiązujących w tym zakresie przepisów upn.**

9. Prawo do ochrony zdrowia

Placówka nie zatrudnia lekarza i pielęgniarki. Wychowanki, w razie problemów zdrowotnych korzystają z opieki medycznej w lokalnej przychodni. W sytuacjach nagłych do MOW wzywane jest pogotowie ratunkowe. Opieka specjalistyczna (stomatologiczna, psychiatryczna i ginekologiczna) organizowana jest w razie potrzeby.

Nieletnie nie są poddawane badaniom profilaktycznym. Na potrzebę zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych wskazują m.in. Zalecenia Komitetu: Zalecenie 71.: *Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia* oraz Zalecenie 75.: *Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia.*

Istotną rolę badań profilaktycznych i edukacji zdrowotnej w placówkach dla nieletnich podkreśla także Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) w Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (99) 12]: *Rola służby zdrowia w każdym miejscu pozbawienia wolności nie powinna ograniczać się do leczenia pacjentów*

z dolegliwościami; powinna natomiast obejmować także zadania związane z medycyną społeczną i profilaktyką. W związku z tym Komitet pragnie podkreślić dwa aspekty o szczególnym znaczeniu dla nieletnich pozbawionych wolności, mianowicie kwestię odżywiania oraz zapewnienie edukacji zdrowotnej (par.41). KMP stoi na stanowisku, że zapewnienie prawidłowej opieki medycznej należy do obowiązków placówki.

Przedstawiciele KMP bardzo dobrze ocenili opiekę kadry placówki nad wychowanką w ciąży. Jak ustalono, została ona objęta pomocą lekarską oraz wsparciem psychologicznym, a ponadto, kadra MOW starała się dostarczyć jej wsparcia informacyjnego w zakresie prowadzenia ciąży oraz opieki nad dzieckiem w okresie prenatalnym.

Procedura przyjęcia wychowanki do placówki nie obejmuje badania lekarskiego. Zdaniem Mechanizmu badanie takie jest konieczne celem oceny stanu zdrowia i ewentualnego wykrycia jakichkolwiek schorzeń. Wydane na podstawie takiego badania zaświadczenie o stanie zdrowia powinno następnie być dołączane do akt osobowych nieletniej.

W związku z brakiem lekarza i pielęgniarki, wskazane byłoby zdaniem KMP, założenie zeszytu wizyt lekarskich, do którego lekarz, niezależnie od swojej dokumentacji, wpisywałby krótkie rozpoznanie i zlecone leczenie. Przyjęcie takiego rozwiązania ułatwiłoby pracę wychowawcom.

Podczas oglądu przedstawiciele Mechanizmu stwierdzili występowanie w gabinecie lekarskim przeterminowanych leków. Należy usunąć przeterminowane medykamenty i zobowiązać przychodzącą do placówki pielęgniarkę do dokonywania kontroli ich ważności.

10. Oddziaływania wychowawcze

Dla przebywających w MOW dziewczyn, poza zajęciami szkolnymi, organizowane są zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, kulturalno-oświatowe i sportowo-rekreacyjne.

Analiza dzienników wychowawczych wykazała, że w grupach wychowawczych organizowane są zajęcia tematyczne, konkursy przedmiotowe oraz koła zainteresowań

(plastyczne, muzyczne, teatralne, kabaretowe, turystyczne, sportowe). Uroczyście obchodzone są święta narodowe oraz te związane z działalnością Ośrodka.

W placówce organizowane są również regularne spotkania całej społeczności Ośrodka, w trakcie których omawiane są m.in. sprawy wychowawcze.

Jednakże, wychowanki podczas rozmów indywidualnych twierdziły, że oferta zajęć kulturalnych jest mało urozmaicona, nie obejmuje wyjść na basen ani do kina. Jak wynika z rozmowy z dyrektorem, wpływ na tę sytuację ma umiejscowienie placówki w dużej odległości od miasta. W związku z tym organizowane dziewczynom zajęcia oparte są na wykorzystaniu posiadanej infrastruktury oraz położenia Ośrodka u podnóża góry Ślęza.

Dla każdej nieletniej opracowuje się indywidualny program edukacyjno – wychowawczy, który modyfikowany jest w styczniu i czerwcu. Przy niektórych brakowało dat jego sporządzenia oraz podpisu wychowawcy i wychowanka.

Wszystkie nieletnie mają możliwość kontaktu z psychologiem i pedagogiem. Zapewnioną również mają indywidualną terapię, prowadzoną przez terapeutę, który współpracuje z Ośrodkiem w ramach projektu „Modernizacja kształcenia zawodowego”.

11. Prawo do edukacji

Wychowanki MOW obowiązek szkolny realizują w działającym przy Ośrodku Gimnazjum oraz w Zasadniczej Szkole Zawodowej o profilu: krawiec, której program nauczania, w dniu wizytacji, obejmował pierwsze dwie klasy.

Pozytywnie należy ocenić fakt, iż pełnoletnim wychowankom umożliwiany jest dalszy pobyt w MOW, z uwagi na chęć kontynuowania nauki. Zgodnie z Regułami ONZ *nieletniemu w wieku wykraczającym poza granice obowiązku szkolnego należy, jeżeli sobie tego życzy, pozwalać na kontynuowanie nauki, a innych w tym wieku — zachęcać, aby to czynili(...), (Reguła 39).*

W placówce wyodrębniono sale lekcyjne, pracownię komputerową i gimnastyczną, wyposażeniem przypominającym siłownię. Wychowankowie mogą

korzystać z biblioteki, wyposażonej nie tylko w lektury szkolne, lecz również dostosowane do wieku nieletnich powieści.

Praca nauczycieli została dobrze oceniona przez wychowanki.

12. Prawo do praktyk religijnych

W rozmowach wychowanki wskazywały, że ich prawa do praktyk religijnych są respektowane. W Ośrodku nie jest także stosowany przymus udziału w nabożeństwach. Jednakże pojawiły się pojedyncze głosy, że wyjścia do kościoła uzależnione są od liczby chętnych dziewcząt. Podczas podsumowania Dyrektor zobowiązał się wyjaśnić tę kwestię.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

1. zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej oraz kar pozaregulaminowych (przysiady, zakaz telefonów);
2. ujednoczenie katalogu kar;
3. usunięcie z Regulaminu kary w postaci „zmiany ośrodka” oraz „wstrzymania na czas określony korespondencji do kolegów lub koleżanek”;
4. doprecyzowanie zapisu odnośnie kary, wskazanego w punkcie 6 Raportu;
5. usunięcie z Regulaminu pobytu wychowanki w MOW zapisu dotyczącego zakazu wchodzenia w związki partnerskie między wychowankami;
6. poszerzenia katalogu praw wychowanek o zajęcia sportowe, turystyczne, rekreacyjne, w tym w zajęcia organizowane na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie;
7. objęcie wychowanek profilaktycznymi badaniami lekarskimi;

8. rozszerzenie procedury przyjęcia o badanie medyczne nowoprzybyłej wychowanki;
9. założenie zeszytu wizyt lekarskich;
10. przeprowadzanie kontroli daty ważności leków;
11. stworzenie procedury stosowania środków przymusu bezpośredniego;
12. przeprowadzenie remontu niewyremontowanych sypialni;
13. udostępnienie podopiecznym środków higienicznych;
14. naprawę lub wymianę szafek w pokojach sypialnych;
15. stosowanie obowiązujących przepisów prawa w przypadku nie doręczania wychowankom korespondencji;
16. przypomnienie wychowawcom o poszanowaniu prawa do intymności wychowanek;
17. wywieszenie w miejscu dostępnym dla wszystkich wychowanek adresów instytucji, które zajmują się ochroną praw człowieka oraz do których nieletni mogą się zwrócić w razie potrzeby;
18. rozważenie wprowadzenia możliwych udogodnień dla osób z niepełnosprawnością.